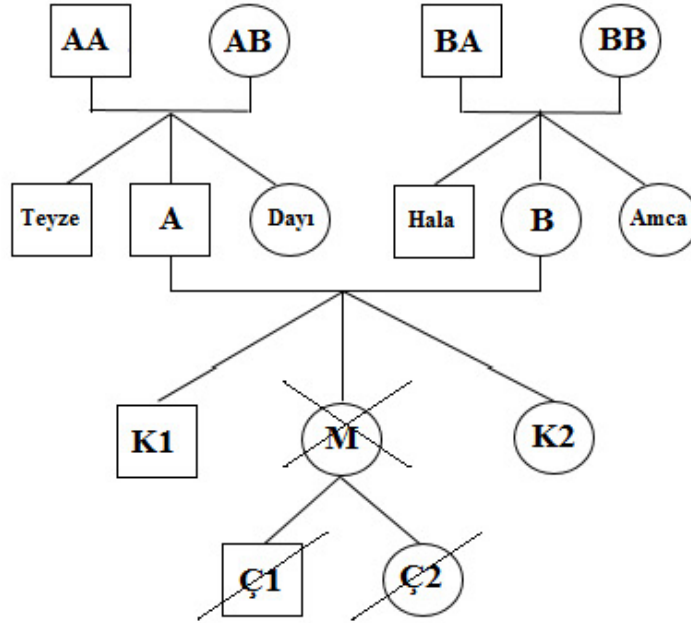

Prof. Dr. İlhan Helvacı
İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi
Miras Hukuku - (10.10.2017) - 2. Hafta - 2. Ders

Kaldığımız yerden devam ediyoruz. Kısaca tekrar özetleyecek olursam: Medeni Kanunumuz bir zümre sistemi yaratıyor. Bu zümre sistemi içerisinde birinci zümredeki mirasçılar: çocuklar ve altsoyları. Birinci zümredeki mirasçılar, ikinci zümredeki kişilerin mirasçılığını engelliyor. Örneğin bir kişi vefat etti geride sağ kalan çocukları var. Bu kişiler mirasçı olurlar, mirasçı sıfatına sahiptirler. Bu kişiler mirasçı olurlarsa artık mirasın, onların altsoyuna yani kendi çocuklarına bir diğer söyleyişle M'nin torunlarına geçmesi mümkün değildir.

Eğer bu kişiler mirasbırakandan önce, örneğin vefat ettilerse, kendi altsoyları varsa, yani mirasbırakanın torunları varsa, onlar mirastan pay alabilirler. Bu noktada iki ilkeyi dile getirdim: 1. Bu çocuklar kendilerinden üremiş şahıslarla beraber birer kök oluştururlar. Kök başları sağ olduğu müddetçe altsoyları mirastan yararlanamayacaktır. 2. Zümre başları sağ olduğu müddetçe de onların altsoyu mirastan yararlanamayacaktır.

İkinci Zümrenin Mirasçılığı

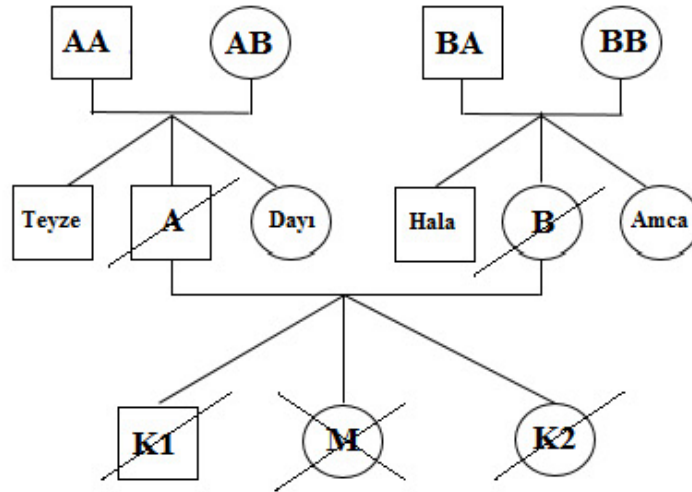
İkinci zümrede anne ve baba sağ olduğu müddetçe - ki onlar birer zümre başıdır - onların altsoyu yani murisin kardeşi K1 ve K2 mirastan pay alamayacaklar. K1, K2 mirastan pay alamıyorsa; Y1, Y2, yani yeğenler, zaten mirastan pay alamayacaklar. Aşikâr bir şekilde ortada. Hep aynı mantık değil mi? Zümre başları mirasçı oldukları takdirde onların altsoyları ne yapamıyorlar? Mirasçı olamıyorlar. Yani bu örnekte mirası $1/2 - 1/2$ şeklinde A ve B'ye dağıtacağız.

Ama hatırlarsanız bir örnek çözmüştüm. O örnekte demiştim ki, Ç1 ve Ç2 mirasbırakandan önce ölmüş ayrıca annesi A da mirasbırakandan önce ölmüşse yani tam bu örnekteki gibi ikinci zümrenin mirasçılığını konuşacağız. Murisin babasına $1/2$ pay ayıracağız. O miras payını alacak. Murisin annesine de $1/2$ pay ayıracağız ama o mirasbırakandan önce öldüğü için her derecede halefiyet kuralı gereğince onun yerini kendi altsoyu alacak. Yani A'nın altsoyuna baktığımız zaman K1

ve K2 var. Dolayısıyla anneye düşmesi muhtemel 1/2 pay; 1/4 K1'e, 1/4 K2'ye gidecek.

Örnekte K1 ve K2'nin çocukları olsa idi yani murisin yeğenleri de sağ olsa idi onlar mirastan pay alamayacaklardı. Zira kök başları yani murisin kardeşleri mirasçı olduğu sürece onların alt soyunun mirasçı olması mümkün olamaz.

Üçüncü Zümrenin Mirasçılığı

Bir örnekle devam edelim. Birinci zümrede mirasçı yok. İkinci zümrede mirasçı yok. O zaman üçüncü zümre mirasta hak sahibi olabiliyor. Mirası paylaşabiliyor. Somut örnekte, 1/4 AA, 1/4 AB, 1/4 BA, 1/4 BB olmak üzere mirası paylaşıyoruz. Bu kişiler yani mirasbırakanın annesinin annesi, annesinin babası, babasının annesi, babasının

babası üçüncü zümrenin zümre başı konumundalar. Zümre başları mirasçı sıfatına sahip olduğu müddetçe mirası onların altsoyuna geçiremeyeceğiz. Yani örnekte; teyze, dayı, hala, amca mirasçı olamayacak.

Ama diyelim ki mirasbırakanın annesinin annesi, AA da mirasbırakandan önce ölmüş o zaman ne yapacaktık? Her derecede halefiyet kuralı gereğince bu AA'ya düşmesi muhtemel payı onun kendi altsoyuna verecektik. Teyze ve dayı bu 1/4 payı, 1/8 ve 1/8 olmak üzere eşit şekilde paylaşacaklardı.

Medeni Kanunun ilgili hükmüne bakalım ve arkasından da yavaş yavaş, eşin mirasçılığına dair açıklamalara geçmemiz lazım. Medeni Kanunumuzun 497. maddesi bize şunu söylüyor. Altsoyu, ana ve babası ve onların altsoyu bulunmayan mirasbırakanın mirasçıları, (yani kardeşleri, kardeş çocukları, vd. bulunmayan mirasbırakanın mirasçıları) büyük ana ve büyük babalarıdır. Bunlar eşit olarak mirasçıdırlar. Mirasbırakandan önce ölmüş olan büyük ana ve büyük babaların yerlerini, her derecede halefiyet yoluyla kendi altsoyları alır.

Mirasbırakanın babasının annesini ve babasının babasını mirasbırakandan önce vefat ettirmiş olsaydım ve mirasbırakanın annesinin babasını mirasbırakandan önce vefat ettirmiş olsaydım; onun da payı kime intikal edecekti? Kendi altsoyuna intikal edecekti. Dikkat edecek olursanız prensip itibariyle Medeni Kanunumuz, zümre içinde bir sınırlamaya gitmiyor. Ama sağ kalan eş varsa o zaman bir sınırlama getiriyor. Örnekte geride bir teyze çocuğu bırakırsak ve sağ kalan eş de varsa ne diyor Medeni Kanun? Teyze çocuğu da mirasçı olsun mu yoksa artık teyzenin vefatıyla beraber biz bu intikali keselim mi ve bütün miras sağ kalan eşin mi olsun? Elbette bütün miras sağ kalan eşin olsun diyor.

Yani üçüncü zümrede de, herhangi sınırlama yok ama üçüncü zümrede eğer bir taraftan da mirasbırakanın eşiyle beraber bir mirasçılık söz konusuysa o zaman bir sınırlama geliyor. Üçüncü zümrede sağ kalan eşle birlikte sadece ve sadece amca, hala, dayı, teyze mirasçı olabiliyorlar. Onların çocukları, sağ kalan eşle birlikte mirasçı olamıyor.

Dikkat edilecek olursa kanun diyor ki sağ kalan eş varsa, büyük ana ve büyük babalardan birinin mirasbırakandan önce ölmüş olması halinde payı kendi çocuğuna; çocuğu yoksa o taraftaki büyük ana ve büyük babaya; bir taraftaki büyük ana ve büyük babanın her ikisinin de

ölmüş olmaları halinde onların payları diğer tarafa geçer. Kanun koyucu teknik bir terim kullanırken özen gösteriyor. Kendi altsoyuna demiyor. Altsoyuna dese çocuğu, çocuğunun çocuğu vs. vs.'yi kapsayacak. Kendi çocuğuna diyor.

Kısacası, üçüncü zümrede sağ kalan eşin mirasçılığı söz konusuysa aynı zamanda, o zaman kanun bir sınırlama getiriyor. Diyor ki, sağ kalan eş, mirasbırakanın ancak ve ancak, büyük anne ve büyük babalarıyla ve onların çocukları ile birlikte mirasçı olabilir. Eğer bunlar da mirasbırakandan önce ölmüşse mirasın tamamı sağ kalan eşe kalır diyor.

Sağ Kalan Eşin Mirasçılığı

Sağ kalan eşin mirasçılığı Medeni Kanunumuzda bu zümre sistemine “paralel bir biçimde” düzenlenmiş. Medeni Kanun sağ kalan eşin mirasçılığı, birlikte mirasçı olduğu zümreye göre değişiklik arz eder, diyor. Yani birinci zümre ile mirasçı ise payı başka. İkinci zümreyle beraber mirasçı ise payı başka. Üçüncü zümreyle beraber mirasçı ise payı başka.

Bir örnek üzerinden gidelim. Bay M vefat etti, sağ kalan eş kaldı. Diyelim ki, ortak bir tane çocukları var. Eş kiminle beraber mirasçı? Birinci zümreyle beraber mirasçı. Birinci zümreyle beraber mirasçıysa, miras payı kaçtır? $\frac{1}{4}$ 'tür. Geri kalan $\frac{3}{4}$ çocuğa intikal edecektir.

Medeni Kanunumuzun 499. maddesinin birinci bendine göre: “Sağ kalan eş, birlikte bulunduğu zümreye göre mirasbırakana aşağıdaki oranlarda mirasçı olur. Bent 1: Mirasbırakanın altsoyu ile birlikte mirasçı olursa mirasın dörtte birine sahip olur.”

Diyelim ki, sağ kalan eş mirasbırakanın ikinci zümresiyle beraber mirasçı oldu. Yani örneğin bir çocukları varmış ama mirasbırakandan önce ölmüş. Mirasbırakanın geride sağ kalan annesi ve babası var. İsterseniz K1 ve K2'yi de ekleyin, tekrar bir hatırlama olsun hepimiz için. K1 ve K2'yi de ekleyelim. Bu örnekte mirasbırakanın geride kalan hisseleri kimler? Annesi, babası ve kardeşleri K1 ile K2'den ibarettir. Bir de sağ kalan eş var. Medeni Kanunumuzun 499. maddesinin 2. bendine göre sağ kalan eş mirasbırakanın ana ve baba zümresiyle birlikte mirasçı olursa mirasın yarısı sağ kalan eşe ait olur. Yani sağ kalan eş ikinci zümreyle mirasçı olursa miras payı $\frac{1}{2}$ 'dir. Geri kalan $\frac{1}{2}$, de şöyle

paylaştırılacak: 1/4 anne alacak, 1/4 baba alacak. Zümre başı olan anesi ve babası mirasçı olduğu müddetçe mirasbırakanın kardeşleri mirastan pay alamayacaklar.

Ama bu kişiler de mirasbırakandan önce vefat etmiş olsalardı buna dair de bir örnek çözelim. Şöyle ki, sağ kalan eş, mirasbırakanın kardeşleriyle beraber mirasçı olmuş. İkinci zümreyle beraber mirasçı olmuş. Miras payı yine 1/2' dir. Zira kanun sağ kalan eş mirasbırakanın ana ve baba zümresiyle birlikte mirasçı olursa mirasın yarısını alır diyor. Ana baba zümresine de zümre başlarından sonra gelmek kaydıyla kardeşler dâhil, kardeş çocukları dâhil, kardeş torunları dâhil vs. vs.

Üçüncü zümrede de durumu şöyle bir örneklerle somutlaştıralım. Mirasbırakanın bir eşi var ve üçüncü zümreyle beraber mirasçı olmuş. TMK m. 499 / b. 3'e göre sağ kalan eşin miras payı 3/4. Geri kalan 1/4'ü kimlere paylaştıracağız? Büyük anne ve büyük babalara paylaştıracamız. Her biri mirasta 1/16 pay sahibi olacaklar.

Bir diğer örnek de şu olsun. Murisin vefatında büyük anne ve büyük babaları da sağ değiller. Ama mirasbırakanın amca, halı, dayı ve teyzesi sağ. Sağ kalan eş mirasta yine 3/4 pay alır.

Ama sağ kalan eşin mirasbırakanın amca çocuklarıyla, dayı çocuklarıyla, hala çocuklarıyla, teyze çocuklarıyla beraber mirasçı olması mümkün değil. Zira Medeni Kanunumuzun 499. maddesinin 3. bendine göre sağ kalan eş mirasbırakanın büyük ana ve büyük babaları ve onların çocukları ile (dikkat ederseniz kanun, onların altsoyu ile demiyor) birlikte mirasçı olursa mirasın 3/4'ü, bunlar da yoksa mirasın tamamı eşe kalır.

Demek ki, bir kişi vefat ettiğinde sağ kalan eşi varsa, o üçüncü zümre başlarıyla veya onlar mirasçı olamıyorsa üçüncü zümre başlarının çocuklarıyla beraber mirasçı olabiliyor. Üçüncü zümre başlarının çocukları da sağ değillerse ya da mirasçılık sıfatını kazanamıyorlarsa artık mirasın tamamının sağ kalan eşe geçtiğini söylüyoruz.

Evlatlığın ve Altsoyunun Mirasçılığı

Artık, evlatlığın statüsünü ve onun altsoyunun statüsünü konuşmamız söz konusu olabilir. Kenar başlık "Evlatlık", 500. maddesini konuşuyoruz Medeni Kanunumuzun. "Evlatlık ve altsoyu, evlat edinene, kan hısmı gibi mirasçı olurlar."

Medeni Kanunumuzun evlatlık bakımından kurduğu sistemde, bir mahkeme kararıyla ortaya çıkan bu ilişki bir yapay hısımlık meydana getirir. Kan hısımlığına oldukça benzeyen bir hısımlıktır. Bu hısımlık evlat edinenle evlatlık ve altsoyu arasında kurulur. İşte bu yapay hısımlığı, kan hısımlığına oldukça benzeten kanun koyucu aynı şekilde evlatlık ve altsoyu, evlat edinene onun altsoyu gibi, kan hısmı gibi mirasçı olur diyor.

Ancak burada tek yönlü bir mirasçılık ilişkisi olduğunu görüyoruz. Evlat edinen ve hısımları, evlatlığa mirasçı olmazlar.

Ancak unutmayalım. Evlatlık, bir ölüme bağlı tasarruf yapılabilir ve örneğin evlat edineni mirasçı atayabilir. Mansup mirasçı, atanmış mirasçı kılabilir. Buna bir engel yok.

Aslında bu yapay hısımlığı, kanun koyucu, kan hısımlığına oldukça benzetmiş. Ama bire bir özdeş kılmamış. Şöyle ki: Evlatlığın kendi ailesinden, kendi kan hısımlarından gelen miras payına da dokunulmaz. O da yine bu anlamda mirasçı olmayı kendi ailesine karşı sürdürüyor diyor. 500. maddenin birinci fıkrasının ikinci cümlesini konuşuyoruz. “Evlatlığın kendi ailesindeki mirasçılığı da devam eder.”

Kaynak İsviçre Medeni Kanunundaki düzenlemesine baktığımız zaman böylesine bir yaklaşımın olmadığını görürsünüz. İsviçre’deki düzenlemede, evlatlığın kendi ailesi ile olan mirasçılık ilişkisi ortadan kaldırılmıştır.

Devletin Mirasçılığı

Son mirasçı devlete gelelim ve devletin mirasçılığına beraberce bakalım. Bir kişinin birinci zümrede mirasçısı yok. Çocukları torunları yok. İkinci zümrede mirasçısı yok. Anne babası yok, kardeşleri yok, kardeş çocukları yok. Üçüncü zümrede büyük anne ve büyük babaları yok, kendisinden önce vefat etmişler. Onların çocukları amca, hala, dayı, teyzesi yok veya kendisinden önce vefat etmişler. Sağ kalan eşi de yok. O zaman bu tereke sahipsiz mi kalacak? Sahipsiz tereke olmaz. Mirasçısız tereke olmaz. Miras, son mirasçı olan devlete intikal edecek. Medeni Kanunumuzun 501. maddesini bir okumamız lazım. “Mirasçı bırakmaksızın ölen kimsenin mirası devlete geçer.”

Bu devlete intikalin elbette birtakım özellikleri var. Bir defa, kişinin başka mirasçısının bulunup bulunmadığı nasıl tespit edilecek?

Medeni Kanun m.594 diyor ki: “Mirasbırakanın mirasçısı bulunup bulunmadığı veya mirasçıların tamamı bilinmiyorsa Sulh Hâkimi uygun araçlarla ve 1 ay ara ile 2 defa ilan yapıp hak sahiplerini son ilandan başlayarak en geç 1 yıl içinde mirasçılık sıfatlarını bildirmeye çağırır. İlan süresinde kimse başvurmazsa ve Sulh Hâkimi de hiçbir mirasçı tespit edememişse miras sebebiyle istihkak davası açma hakkı saklı kalmak üzere miras devlete geçer.”

Yani bütün bu yargılama sürecinde mirasçılar kendilerini bildirememiş olabilirler. Söz konusu ilandan bihaber olabilirler. Ama daha sonra bu mirasçılar ortaya çıkarlarsa bir dakika, söz konusu mirasın aslında devlete değil, bize intikal etmesi gerekiyordu diyebilirler. Bu “bir dakika” da zaten ne anlama geliyor? Miras sebebiyle istihkak davası açma anlamına geliyor. Dersimizin akışında miras sebebiyle istihkak davasını da beraberce zaten ele alacağız.

Gelelim bir diğer hükme. Geçmişteki derslerde söyledim. Özellikle bir kişi vefat ettiğinde onun mirasçılarının, mirasbırakanın borçlarından sorumlu olmaları, özellikle de şahsen sorumlu olmaları, birden çok mirasçı varsa müteselsilen sorumlu olmaları ilk bakışta insanın adalet hissini biraz rahatsız edebiliyor. Özellikle şahsi sorumluluk. Ama kanun koyucu birçok imkân tanımış mirasçılara. Mirasın hükmi reddi var, mirasın reddi var, mirasın resmen tasfiyesini talep etmek imkânları var. Yani bu gibi hallerde mirasbırakanın borçlarından hiçbir şekilde sorumluluk altına girmiyorlar.

Ret ile ilgili şu hususları vurgulayalım. Bir mirasçı mirası reddetirse mirasbırakanın borçlarından sorumlu olmuyor. Hükmi ret ihtimali varsa yani tereke zaten borca batıksa ve bu durum resmen sabitse veya mirasbırakanın çevresindeki herkes tarafından biliniyorsa o zaman mirasçılar mirası zaten reddetmiş sayılırlar. Yani hükmi redde bir ret varsayımı ortaya çıkıyor ve mirasçılar mirası reddetmiş varsayılıyorlar. Dolayısıyla mirasbırakanın borçlarından da sorumlu olmuyorlar.

Ayrıca mirasçılar mirasın resmi tasfiyesini talep ettiklerinde de mirasbırakanın borçlarından sorumluluk altına girmezler.

Bir diğer ihtimal de şudur: Mirasçılar terekenin resmi defterinin tutulmasını talep edebilirler. Hakikaten aklınızdan şu sorular geçiyor olabilir. Bir kişi öldü, vefat etti. Ben onun yakınıyım, mirasçısı oldum

kendiliğinden hiç arzu etmememe rağmen. Ama ben bu terekenin aktifini bilmiyorum, pasifini bilmiyorum, alacaklarını, borçlarını bilmiyorum. Bütün bunların acaba, resmi bir şekilde saptanmasını talep edebilir miyim? Elbette. Mirasın resmi defterinin tutulmasını talep edebiliyor mirasçılar. Bu resmi defterde yapılan incelemeler sonucunda, yani haklar, alacaklar, borçlar, aktifler, pasifler bir arada değerlendirildikten sonra kişiler mirasbırakanın içinde bulunduğu ekonomik durumu tartıp bazı kararlar alabiliyorlar. Mirası tutulan deftere göre kabul ettim diyebiliyor. Mirası reddettim diyebiliyorlar. Mirasın resmi tasfiyesini talep ettim diyebiliyor.

İşte mirasçılara tanınan terekenin resmi defterinin tutulmasını talep hakkı, prensip itibarıyla devletin mirasçılığında da ortaya çıkan bir durumu bize hatırlatıyor. Medeni Kanunun 631. maddesine bakmamız lazım. 619'la beraber bakmamız lazım. Medeni Kanunumuzun 619. maddesi "Mirası reddetmeye hakkı olan her mirasçı, terekenin resmi defterinin tutulmasını isteyebilir." 619. madde, her bir mirasçıya bunu talep etme hakkını vermiş. Peki, şimdi okuyacağımız 631. madde bize ne diyor? Mirasın devlete geçmesi ihtimalini söylüyor. "Mirasın devlete geçmesi halinde Sulh Mahkemesi re'sen, yukarıdaki usuller uyarınca terekenin resmi defterini düzenler." Yani yasal mirasçılara tanınan bu resmi defter tutma talebi Devletin mirasçı olması söz konusuysa herhangi bir talebe gerek olmaksızın devreye giriyor. Sulh Hâkimi zaten kendiliğinden terekenin defterini, resmi defterini tutacak ve bahsettiğimiz şekilde, bahsettiğimiz prosedür tamamlandığında, Devlet mirasçı sıfatına sahip olacak.

Son olarak, Devlet mirasbırakanın borçlarından sorumlu mu? Sorumlu. Yukarıda anlattığım şekilde tutulan deftere yazılan borçlardan sorumlu. Ayrıca Devlet sadece ve sadece kendisine intikal eden tereke değerleriyle sınırlı olarak sorumlu (TMK m.631/f.2).

Bir soru sorarak gidiyorum. Böyle vaktiniz kalırsa bakarsınız. Devlet mirası reddedebilir mi? Acaba mirası reddetmesine gerek var mı? Zaten sorumluluğu tereke mallarıyla sınırlıysa reddetmesi gerekli mi? Bir düşünün bakalım. Araştırmak isterseniz araştırın. Ödevlerinizi paylaşmak isterseniz paylaşın. Teşekkür ederim.

Prof. Dr. İlhan Helvacı - Miras Hukuku - 10.10.2017 - 2. Hafta - 2. Ders

Bu dersin hem altyazılı hem altyazısız videolarına
ulaşmak için

Youtube > Prof. Dr. İlhan Helvacı sayfasını
ziyaret edebilirsiniz.